

Mennyire volt őszinte a Kádár-rendszer könnyűzenei politikája?

A szerző – Csatári Bence – könyvének, *Jampecek a Pagodában*, bevezetőjében a következőket írta: „A Magyar Rádió a hazai tömegtájékoztatásban és szórakoztatásban kulcsfontosságú szerepet játszott a Kádár-korszakban. A jól megkonstruált, sok esetben manipulált hírek között számos zenei, ezen belül pedig könnyűzenei műsor került az éter hullámhosszain a lakosság háztartásaiba és a munkahelyekre. Ezeknek egyebek mellett az volt a szerepe, hogy feloldja a sok szöveges adás monotóniáját, valamint annak a célnak is megfelelt, hogy elterelje a figyelmet a közéleti problémák sokaságáról. A hazai rádiózás ugyanakkor gyakran nem vette figyelembe a lakosság könnyűzenei igényeit, és olyan műfajokat is a hallgatókra erőltetett, amelyekre már nem volt számottevő közönségigény. A Magyar Rádió vezetősége ezzel együtt mindvégig úgy ítélte meg, jelentős mennyiségű könnyűzenei darab volt a repertoárjukban, noha az, hogy mit értett könnyűzenén a pártállam kultúrpolitikája, ideértve a rádió vezetőit is – ahogy a kötetből kiderül – meglehetősen képlékeny volt. Mindenesetre a kommersz zenei műfajokat a hatalom eleinte jóformán kizárólag a dolgozók regenerálódásának elősegítésére akarta felhasználni, s a szórakoztatás, mint cél, amely lehetett akár öncél is, csak fokozatosan, bár később már egyre erőteljesebben került előtérbe.”

Az előbbi kérdést csupán mai ismeretekkel nehéz „helyre rakni”. Az 1956-os forradalomig a magyar rádióadás csak két csatornán, a Kossuth és a Petőfi rádión keresztül történt, a két adó között alig volt különbség. A híryanag azonos szemléletű volt, inkább moszkvai sugallatra szerkesztődött, a belföldi hírek elsősorban az ipari fejlődésről, a mezőgazdasági termelés eredményeiről, az államellenes összeesküvésekről szóltak. A zenei műsor mozgalmi dalokkal, népi zenével és cigányzenekarok muzsikájával volt tele. A politikai vonatkozásban feszült időszakokban élő-egyenes közvetítéseket sugároztak a legkülönbözőbb perekből (Rajk-per, Mindszenty-per stb.), az ezekhez fűzött kommentárok az MDP állásfoglalását tükrözték. Voltak kiemelt időszakok (elsősorban ünnepnapok köré szerveződve: április 4., május 1., augusztus 20., november 7.), amelyek az adott rendszer meghatározó periódusai voltak. A Sztálin halála után megindult politikai erjedésben beismerő hang még nem jelentkezett. A mindennapok embere inkább a nyugati országok magyar adásait hallgatta, elsősorban a Szabad Európa magyar adásait, hiába zavarták, de a hangzörejek között, igaz gyengén, hallani lehetett a híreket, a könnyűzenei műsorokat. Ez utóbbi valóban újdonság volt, elsősorban a fiatalok számára.

Hiába hangzott el 1956 őszén az a beismerő mondat – hazudtunk nappal, hazudtunk éjjel – nem sokat változott a Kádár-rendszer felfogása a rádiózással kapcsolatban. Legfeljebb annyi átszervezés történt, hogy a Magyar Rádió műsorait, műsorszerkezetét a Magyar Szocialista Munkáspárt megfelelő osztálya felügyelte, míg az irányítás feladata a Művelődésügyi Minisztériumra hárult. Csatári Bence könyve elsősorban a kádári éra könnyűzenei politikájával foglalkozik, amely a „korabeli közéleti-aktuálpolitikai változásoknak megfelelően korszakokra osztható”. Természetesen külön fejezetet kap a hatvanas évek második felének konszolidációs időszaka, az új gazdasági mechanizmus négy esztendeje, valamint a hetvenes, illetve nyolcvanas évek rádiós könnyűzenei tevékenysége. A forrásanyag a Magyar Rádió iratanyaga, a rádiós munkatársak közé

beépített „ügynökök” jelentései. Ez utóbbit a szerző nem dimenzionálta nagyon, hiszen nem róluk szólt ez a történet. Viszont nem lehetett elkerülni azt a tényezőt, hogy sokszor – egy-egy kérdésben – „nekik lett igazuk”. Nagy harcot vívtak, hogy a Magyar Rádió ne csinálja meg a Szabad Európa Rádió Cseke László szerkesztette könnyűzenei műsorának „mását”, a Komjáthy György elképzeléseit követő Csak fiataloknak 40 perces adását. Ez a műsor (1965–1993) gyorsan népszerűvé vált az ifjabb korosztály körében, főleg hogy a hallgatók leveleiből, kéréseiből szerkesztették a zenei anyagot. A műsor szerkesztőinek kellett eldönteni, hogy a rengeteg kérésből kik és milyen együttesek szerepeljenek, hogy ne zavarják a pártházat, a nem kedvelt előadók ellen mindig találtak kifogást.

Az 1960-as évek közepén valóban történt egy enyhülés a műsorpolitikában is, megszületett – a Magyar Televízióval közösen – a táncdal fesztiválok sorozata, ahol feltűntek a könnyűzene még ma is emblemikus nagyságai és együttesei. Igen népszerű sorozattá vált, bár a győztesek nem mindig a közönség kedvenceiből kerültek ki.

A kötet nem kevésbé izgalmas része éppen az ügynökök jelentései, illetve azoknak a későbbi önvallomásai, akiket a rendszer – ilyen vagy olyan megbontásaikért – sikerrel beszervezett. Meg kell jegyezni, hogy a „tényszerűség” mögött inkább az irigység húzódott meg. Ezek az informátorok nem mindig zenészek vagy énekesek voltak, hanem a zenei rendezvényeknek helyt adó művelődési központok alkalmazottai, kirendelt biztonsági emberek. Az egyes jelentésekből kitűnik, hogy a besúgók gyakran számárságokat hordtak össze, talán ezzel akartak megoldozni „tiszteletdíjukért”.

A szerző tudományos igénnyel megírt, eredeti pártdokumentumokat, belső terjesztésű rádiós felméréseket és állambiztonsági jelentéseket, valamint még interjúkat is tartalmazó könyvében egyebek mellett rávilágít arra, hogy a pártállami viszonyokhoz képest némileg meglepő módon a Magyar Rádió hullámhosszain a könnyűzenének nagyon magas volt az aránya, a Petőfi adón számos alkalommal a könnyű műfaj 60 százalékot meghaladó mértékben reprezentálta magát az adások között. A könyv azzal is sokat foglalkozik, hogy az intézmény vezetői milyen szűrőkön keresztül ellenőrizték és válogatták a zeneszámokat, milyen direktíváknak kellett megfelelni. A kötet izgalmas olvasmány, fiatal kutatóknak forrásanyag a Kádár-rendszer ifjúságpolitikájának kutatásához.

(Csatári Bence: Jampecek a Pagodában. A Magyar Rádió könnyűzenei politikája a Kádár-rendszerben. Budapest, 2016, Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala, 192 p.)